

Phát huy giá trị Phật giáo trong chiến lược phát triển văn hóa, con người Việt Nam

ISSN: 2734-9195 14:30 14/12/2025

Việc phát huy giá trị Phật giáo cần được đặt trong tổng thể chiến lược phát triển văn hóa và con người Việt Nam, góp phần xây dựng nền tảng đạo đức xã hội, củng cố khối đại đoàn kết toàn dân tộc và hướng tới mục tiêu phát triển bền vững.

Tác giả: **TS Quách Công Năm (1)**

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội

I. Đặt vấn đề

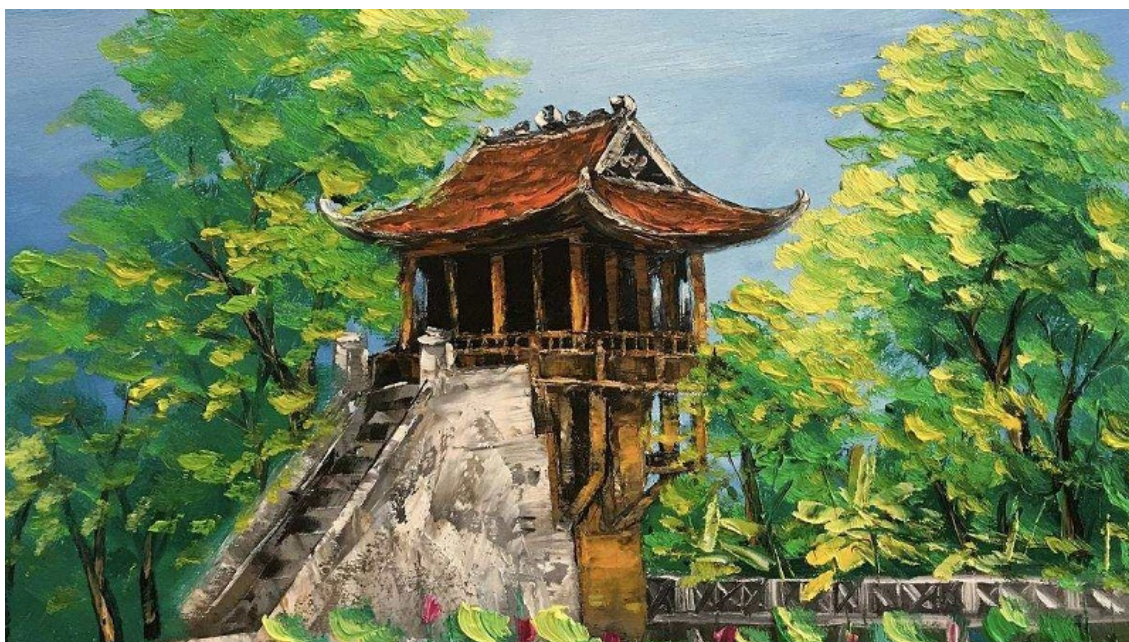
Phát triển văn hóa và con người là một trong những định hướng lớn được khẳng định trong đường lối của Đảng Cộng sản Việt Nam suốt các kỳ Đại hội, đặc biệt được nhấn mạnh trong Nghị quyết Đại hội XIII. Văn hóa không chỉ là nền tảng tinh thần của xã hội mà còn là mục tiêu, động lực phát triển bền vững. Trong đó, con người với phẩm chất đạo đức, tri thức, bản lĩnh chính trị và năng lực sáng tạo là trung tâm của sự phát triển. Phật giáo với tư tưởng nhập thế, giáo lý từ bi, trí tuệ và hướng thiện đã đồng hành cùng dân tộc Việt Nam hơn 2000 năm. Những giá trị văn hóa, đạo đức của Phật giáo không chỉ ảnh hưởng sâu sắc đến đời sống tinh thần, phong tục tập quán của nhân dân mà còn góp phần hình thành hệ giá trị đạo đức truyền thống Việt Nam. Trong bối cảnh hiện nay, việc phát huy các giá trị tích cực của Phật giáo trong chiến lược phát triển văn hóa và con người là cần thiết, có ý nghĩa lý luận và thực tiễn sâu sắc.

II. Nội dung

2.1 Cơ sở lý luận và thực tiễn

Chiến lược phát triển văn hóa, con người Việt Nam được Đảng ta xác định là nhiệm vụ trọng tâm nhằm hướng đến phát triển bền vững đất nước. Nghị quyết

Đại hội XIII của Đảng khẳng định: *“Phát triển toàn diện con người Việt Nam là trung tâm của chiến lược phát triển đất nước.”* Trong đó, việc phát huy các giá trị văn hóa truyền thống, trong đó có tôn giáo - tín ngưỡng, được xem là động lực tinh thần quan trọng.

Hình minh họa chùa Một Cột. Ảnh: Internet

Phật giáo Việt Nam, với lịch sử hơn 2000 năm, đã để lại dấu ấn sâu đậm trong đời sống tinh thần dân tộc. Những giá trị cốt lõi như: từ bi, vị tha, hướng thiện, vô ngã, sống chánh niệm, hòa hợp - an lạc... vừa mang tính đạo đức - nhân văn sâu sắc, vừa phù hợp với mục tiêu giáo dục con người toàn diện trong thời kỳ mới. Đặc biệt, tinh thần *“nhập thế”* của Phật giáo thể hiện rõ ở khả năng thích ứng với đời sống xã hội, góp phần xây dựng cộng đồng nhân ái, giảm bất bình đẳng và củng cố nền tảng đạo đức xã hội.

Trên thực tiễn, Phật giáo không chỉ là một tôn giáo mà còn là một thiết chế văn hóa - xã hội đặc thù, tham gia trực tiếp vào giáo dục đạo đức, từ thiện, bảo tồn di sản và phát triển cộng đồng. Việc phát huy giá trị Phật giáo trong chiến lược phát triển văn hóa, con người vì vậy là hướng đi phù hợp với yêu cầu hiện đại hóa, nhưng vẫn giữ gìn bản sắc dân tộc.

2.2 Đóng góp của Phật giáo trong phát triển văn hóa, con người Việt Nam

Phật giáo đã gắn bó với lịch sử dân tộc Việt Nam hơn hai thiên niên kỷ, không chỉ như một tôn giáo mà còn là một yếu tố quan trọng định hình nền tảng văn hóa và đạo đức xã hội. Những đóng góp của Phật giáo vào sự phát triển văn hóa và con người Việt Nam có thể được nhìn nhận trên các khía cạnh: đạo đức - lối

sống, giáo dục, văn hóa - nghệ thuật, và đóng góp xã hội - từ thiện.

2.2.1 Phật giáo góp phần hình thành nền tảng đạo đức, lối sống nhân văn

Tư tưởng “từ bi”, “vị tha”, “vô ngã” của Phật giáo đã góp phần nuôi dưỡng những phẩm chất tích cực trong đời sống người Việt như yêu thương, khoan dung, tôn trọng lẽ phải và đề cao đời sống tinh thần. Theo thống kê của Ban Tôn giáo Chính phủ (2023), hiện nay có hơn 14 triệu người Việt Nam theo Phật giáo, chiếm khoảng 15% dân số, cho thấy tầm ảnh hưởng sâu rộng của Phật giáo trong đời sống xã hội.

Những triết lý Phật giáo như “lấy tâm làm gốc”, “lấy trí tuệ làm sự nghiệp” đã được lồng ghép trong giáo dục gia đình, nhà trường và xã hội, góp phần hình thành lớp người Việt Nam mang đặc trưng của “chân - thiện - mỹ”. Đặc biệt, trong giai đoạn hiện nay, khi xã hội đối diện với các vấn đề đạo đức xuống cấp, bạo lực học đường, chủ nghĩa thực dụng, thì những giá trị đạo đức Phật giáo lại càng cần được khơi dậy như một phương thuốc tinh thần hữu hiệu.

Giáo lý Phật giáo, đặc biệt là Ngũ giới (không sát sinh, không trộm cắp, không tà dâm, không nói dối, không sử dụng chất gây nghiện) và Thập thiện, đã trở thành những chuẩn mực đạo đức quan trọng trong đời sống người Việt. Những nguyên tắc này định hướng cá nhân sống có trách nhiệm, biết tôn trọng người khác và hòa hợp với môi trường. Trong bối cảnh xã hội hiện đại, các giá trị từ bi, hỷ xả, khiêm nhường của Phật giáo vẫn giữ nguyên tính thời sự, giúp con người giảm bớt áp lực tinh thần và xây dựng môi trường sống lành mạnh.

2.2.2 Phật giáo đóng góp cho sự nghiệp giáo dục và đào tạo nhân lực

Ngay từ thời Lý - Trần, Phật giáo đã gắn liền với các hoạt động giáo dục quốc dân. Các chùa chiền thời ấy không chỉ là nơi tu hành mà còn là trung tâm đào tạo trí thức, nơi sản sinh ra nhiều vị thiền sư uyên bác, có vai trò lớn trong quốc sự như: Thiền sư Vạn Hạnh, Trần Nhân Tông, Pháp Loa...

Hiện nay, Giáo hội Phật giáo Việt Nam quản lý 04 Học viện Phật giáo (tại Hà Nội, Tp.HCM, Huế và Cần Thơ), 08 Trường trung cấp Phật học, và gần 40 lớp cao đẳng, sơ cấp Phật học trên cả nước (theo Ban Tăng sự Trung ương, 2023). Mỗi năm, hệ thống này đào tạo hàng nghìn tăng ni, góp phần nâng cao trình độ giáo lý, đạo đức và kỹ năng hoạt động xã hội của lực lượng Phật giáo, đáp ứng yêu

cầu nhập thế trong bối cảnh hiện đại. Phật giáo cũng khuyến khích phương pháp “*học đi đôi với hành*” thông qua thiền định, giúp người học phát triển tư duy độc lập và khả năng tự kiểm soát bản thân (Trần, 2019).

2.2.3 Gìn giữ và phát huy di sản văn hóa Phật giáo

Hình minh họa chùa Yên Tử. Ảnh: Internet

Phật giáo Việt Nam đã để lại kho tàng di sản văn hóa phong phú, bao gồm chùa chiền, tượng Phật, bia ký, thư tịch cổ, lễ hội truyền thống và nghệ thuật dân gian. Theo thống kê của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (2023), cả nước có trên 15.000 cơ sở thờ tự Phật giáo, trong đó có hơn 1.000 di tích được xếp hạng cấp quốc gia. Các công trình như chùa Một Cột (Hà Nội), chùa Yên Tử (Quảng Ninh), chùa Thiên Mụ (Thừa Thiên Huế) không chỉ mang giá trị tôn giáo mà còn là biểu tượng văn hóa - lịch sử của dân tộc. Ngoài ra, nhiều lễ hội Phật giáo như Lễ hội Yên Tử, Lễ hội chùa Hương, Lễ Vu Lan đã trở thành sinh hoạt văn hóa cộng đồng, góp phần giáo dục đạo hiếu, lòng tri ân và tạo điều kiện giao lưu văn hóa. Đây là nguồn lực quan trọng để phát triển du lịch văn hóa - tâm linh, thúc đẩy kinh tế địa phương và lan tỏa giá trị nhân văn sâu sắc, góp phần giữ gìn bản sắc dân tộc và quảng bá hình ảnh Việt Nam ra thế giới (Phạm, 2018).

2.2.4 Phật giáo tham gia các hoạt động từ thiện xã hội và xây dựng cộng đồng

Tinh thần nhập thế “*phụng sự chúng sinh là thiết thực cúng dường chư Phật*” đã tạo động lực để Phật giáo tích cực tham gia các hoạt động an sinh xã hội. Theo

báo cáo của Giáo hội Phật giáo Việt Nam tại Đại hội Phật giáo toàn quốc lần thứ IX (2022), trong giai đoạn 2017-2022, các cơ sở Phật giáo trên toàn quốc đã đóng góp hơn 7.000 tỷ đồng cho công tác từ thiện xã hội như: xây nhà tình thương, cấp học bổng, khám chữa bệnh miễn phí, cứu trợ thiên tai và hỗ trợ người nghèo.

Đặc biệt, trong đại dịch COVID-19, nhiều chùa và tổ chức Phật giáo đã tổ chức “*siêu thị 0 đồng*”, “*bếp ăn từ thiện*”, quyên góp hàng trăm tấn lương thực, hàng hóa để hỗ trợ người dân khó khăn. Những đóng góp này thể hiện vai trò đồng hành cùng dân tộc và đóng góp tích cực vào công cuộc xây dựng con người Việt Nam nhân ái, sẻ chia và đoàn kết.

Bên cạnh đó, Phật giáo góp phần hình thành không gian sinh hoạt văn hóa cộng đồng. Chùa chiền không chỉ là nơi thờ tự mà còn là trung tâm sinh hoạt văn hóa - giáo dục của làng xã truyền thống. Các hoạt động tụng kinh, thuyết pháp, tổ chức lễ hội, mở lớp dạy chữ Nho hoặc chữ Quốc ngữ trước kia đã biến chùa thành môi trường nuôi dưỡng tri thức và gắn kết cộng đồng. Điều này phù hợp với nhận định của Lê (2021) rằng Phật giáo Việt Nam đã góp phần “*kiến tạo không gian văn hóa cộng đồng, nơi kết hợp hài hòa giữa yếu tố tâm linh và đời sống xã hội*”.

2.2.5 Phật giáo đóng góp vào sự phát triển của văn học, nghệ thuật và ngôn ngữ.

Tư tưởng Phật giáo, đặc biệt là giáo lý nhân quả, vô thường, từ bi, hỷ xả đã thấm sâu vào thi ca, văn học dân gian và nghệ thuật biểu diễn truyền thống. Trong các tác phẩm văn học trung đại, nhiều thiền sư như Trần Nhân Tông, Huyền Quang, Mãn Giác không chỉ là nhà tu hành mà còn là thi sĩ, góp phần làm giàu ngôn ngữ và triết lý sống Việt Nam. Nghệ thuật điêu khắc Phật giáo cũng phát triển rực rỡ, thể hiện qua các pho tượng đá, gỗ, đồng mang phong cách Việt, tiêu biểu như tượng Quan Âm nghìn mắt nghìn tay, tượng Phật A Di Đà thời Lý - Trần.

2.3 Phật giáo và định hướng phát triển văn hóa, con người trong thời kỳ hội nhập

Bước vào thế kỷ XXI, Việt Nam đang trải qua quá trình hội nhập quốc tế sâu rộng, với sự tác động mạnh mẽ của toàn cầu hóa, bùng nổ thông tin, di chuyển lao động, và giao lưu văn hóa. Quá trình này mang lại cơ hội tiếp cận tri thức, khoa học, công nghệ hiện đại, song cũng đặt ra thách thức lớn đối với việc gìn

giữ bản sắc văn hóa dân tộc, củng cố nền tảng đạo đức xã hội và định hướng phát triển con người toàn diện. Trong bối cảnh đó, Phật giáo với lịch sử gần bốn hàng nghìn năm cùng dân tộc có thể và cần đảm nhiệm vai trò định hướng, điều hòa và hỗ trợ sự phát triển văn hóa, con người Việt Nam một cách hài hòa và bền vững.

Thứ nhất, Phật giáo như một hệ giá trị đạo đức - văn hóa mang tính nền tảng. Giáo lý Phật giáo, đặc biệt là tư tưởng *từ bi*, *vô ngã* và *trung đạo*, giúp con người nhận thức sâu sắc mối quan hệ giữa cá nhân - cộng đồng - thiên nhiên. Trong bối cảnh hội nhập, khi những luồng giá trị mới xâm nhập có thể gây xung đột hoặc làm mờ nhạt truyền thống, Phật giáo đóng vai trò như một “bộ lọc giá trị” (Nguyễn, 2020), giúp chọn lọc tinh hoa văn hóa nhân loại mà vẫn giữ gìn đặc trưng dân tộc. Ví dụ, việc ứng dụng nguyên tắc *từ bi* vào các chương trình giáo dục kỹ năng sống, phòng chống bạo lực học đường hay các khóa thiền ứng dụng đã chứng minh hiệu quả trong giảm căng thẳng và xây dựng thái độ tích cực cho thanh thiếu niên (Trần, 2019).

Thứ hai, Phật giáo góp phần định hướng phát triển văn hóa theo hướng hài hòa giữa truyền thống và hiện đại. Hội nhập kinh tế kéo theo xu hướng thương mại hóa nhiều hoạt động văn hóa, dẫn đến nguy cơ biến đổi ý nghĩa ban đầu của các lễ hội, di sản. Thông qua các hoạt động tu bổ di tích, tổ chức lễ hội quy củ và truyền bá văn hóa Phật giáo qua nghệ thuật, âm nhạc, văn học, Phật giáo giúp khôi phục ý nghĩa nguyên thủy của các giá trị văn hóa truyền thống, đồng thời thích ứng với nhu cầu thẩm mỹ và trải nghiệm của thế hệ trẻ. Nghiên cứu của Lê (2021) chỉ ra rằng tại nhiều địa phương như Quảng Ninh, Thừa Thiên Huế, các lễ hội Phật giáo hiện đã trở thành điểm nhấn thu hút du khách quốc tế, vừa bảo tồn di sản, vừa đóng góp vào kinh tế văn hóa.

Thứ ba, Phật giáo định hướng phát triển con người toàn diện. Trong thời kỳ hội nhập, yêu cầu phát triển nguồn nhân lực không chỉ dừng ở trình độ học vấn và kỹ năng nghề nghiệp, mà còn cần phẩm chất nhân cách, ý thức cộng đồng và năng lực thích ứng. Phật giáo, thông qua hệ thống tu học, rèn luyện thân - tâm, giúp con người cân bằng giữa đời sống vật chất và tinh thần. Nhiều trường học đã đưa thiền chánh niệm (*mindfulness meditation*) vào giờ học nhằm cải thiện khả năng tập trung, kiểm soát cảm xúc và nâng cao sức khỏe tâm lý (Nguyễn, 2020). Các giá trị này có ý nghĩa đặc biệt trong một xã hội hội nhập, nơi áp lực cạnh tranh và biến động môi trường sống gia tăng.

Thứ tư, Phật giáo đóng vai trò trong ngoại giao văn hóa và quảng bá hình ảnh quốc gia. Các hoạt động giao lưu Phật giáo quốc tế, như Đại lễ Vesak Liên Hợp Quốc tổ chức tại Việt Nam (2008, 2014, 2019), đã góp phần khẳng định hình

ảnh Việt Nam là quốc gia yêu chuộng hòa bình, tôn trọng đa dạng tôn giáo và có nền văn hóa giàu bản sắc. Đây là hình thức ngoại giao mềm hiệu quả, vừa nâng cao vị thế quốc gia, vừa thúc đẩy hiểu biết và hợp tác giữa các dân tộc.

Tuy nhiên, để Phật giáo phát huy vai trò trong định hướng phát triển văn hóa, con người thời hội nhập, cần có chiến lược kết hợp hài hòa giữa chính sách văn hóa quốc gia và hoạt động Phật sự. Cơ quan quản lý nhà nước nên phối hợp với Giáo hội Phật giáo Việt Nam trong việc xây dựng chương trình giáo dục đạo đức xã hội, bảo tồn di sản Phật giáo, và phát triển các sản phẩm văn hóa - du lịch gắn với giá trị nhân văn của Phật pháp. Đồng thời, Phật giáo cũng cần đổi mới phương thức truyền bá, áp dụng công nghệ số, mạng xã hội, và ngôn ngữ hiện đại để tiếp cận thế hệ trẻ mà không làm mất đi tinh thần cốt lõi của giáo lý.

Trong thời kỳ hội nhập quốc tế, Phật giáo không chỉ là một thành tố của đời sống tín ngưỡng, mà còn là nguồn lực quan trọng để định hướng phát triển văn hóa và con người Việt Nam theo hướng hài hòa, bền vững, vừa hội nhập sâu rộng, vừa giữ gìn bản sắc dân tộc (Nguyễn, 2020; Lê, 2021; Trần, 2019).

2.4 Những vấn đề đặt ra và giải pháp phát huy giá trị của Phật giáo

2.4.1 Những thách thức hiện nay

Mặc dù Phật giáo đã và đang có những đóng góp tích cực vào sự nghiệp phát triển văn hóa và con người Việt Nam, quá trình phát huy các giá trị ấy hiện nay vẫn gặp nhiều thách thức đáng lưu tâm cả từ phía nội tại tôn giáo lẫn bối cảnh xã hội rộng lớn.

Hình minh họa chùa Thiên Mụ. Ảnh: Internet

Thứ nhất, quá trình toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế và tác động của kinh tế thị trường đã tạo ra những chuyển biến mạnh mẽ về giá trị xã hội. Theo khảo sát của Viện Nghiên cứu Tôn giáo (2022), có tới 62% người trẻ ở đô thị lớn cho rằng các giá trị đạo đức truyền thống “*đã lỗi thời*” hoặc “*ít liên quan đến cuộc sống hiện đại*”. Trong khi đó, các nguyên lý Phật giáo như từ bi, vô ngã, vị tha lại chưa được đưa vào phổ cập giáo dục một cách hệ thống, khiến thế hệ trẻ ngày càng xa rời tinh thần Phật pháp. Xu hướng cá nhân hóa, thực dụng và sùng ngoại trong đời sống văn hóa đang tạo ra sự phân hóa và khoảng cách với những giá trị nội sinh mà Phật giáo đại diện.

Thứ hai, tình trạng “*thương mại hóa*” và “*hành lễ hình thức*” đang diễn ra tại nhiều cơ sở thờ tự. Một báo cáo của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (2023) cho biết có hơn 70% các lễ hội tâm linh có yếu tố tín ngưỡng - tôn giáo hiện nay bị biến tướng, mang màu sắc mê tín hoặc phục vụ mục tiêu thương mại du lịch. Nhiều ngôi chùa lớn trở thành điểm du lịch hơn là trung tâm tu học, với hàng chục ngàn lượt khách mỗi ngày, gây áp lực lên không gian tâm linh và làm lu mờ bản chất giáo lý. Hiện tượng “*dâng sao giải hạn*”, “*cầu tài, cầu lộc*” ngày càng phổ biến, phản ánh sự hiểu sai hoặc bị bóp méo trong thực hành niềm tin tôn giáo.

Thứ ba, trong lĩnh vực chính sách, việc tích hợp các giá trị Phật giáo vào chiến lược phát triển văn hóa và con người vẫn còn manh mún. Theo báo cáo rà soát

của Ban Tôn giáo Chính phủ (2024), chỉ có 12/63 tỉnh, thành đưa nội dung giáo dục văn hóa tôn giáo, tín ngưỡng, trong đó có Phật giáo vào chương trình hoạt động giáo dục, tuyên truyền địa phương. Trong khi đó, hệ thống giáo dục phổ thông và đại học chưa có môn học chính thức nào về tôn giáo học hoặc đạo đức học tôn giáo, dẫn đến sự thiếu hụt nền tảng tri thức văn hóa - tâm linh trong xã hội.

Thứ tư, về nội tại, Phật giáo cũng đối mặt với thách thức trong công tác nhân sự và truyền thừa. Dữ liệu từ Giáo hội Phật giáo Việt Nam (2023) cho thấy, trong tổng số gần 51.000 tăng ni cả nước, chỉ có khoảng 30% tăng ni trẻ (dưới 40 tuổi) được đào tạo chính quy về Phật học kết hợp với kiến thức thế học. Tình trạng thiếu hụt tăng tài có trình độ, năng lực nhập thế và bản lĩnh truyền giáo lý một cách chuẩn xác đang là bài toán lớn. Đồng thời, sự đa dạng về tông phái và khác biệt trong thực hành giữa các vùng miền cũng đặt ra yêu cầu phải thống nhất nhận thức, nâng cao chất lượng đào tạo và quản lý tăng, ni.

Tổng thể, các thách thức nêu trên không chỉ đặt ra yêu cầu cấp thiết đối với Giáo hội Phật giáo Việt Nam mà còn đòi hỏi sự vào cuộc của nhà nước, các nhà nghiên cứu và toàn thể cộng đồng trong việc gìn giữ, phục hồi và phát huy đúng đắn các giá trị cốt lõi của Phật giáo trong bối cảnh phát triển mới của đất nước.

2.4.2 Giải pháp phát huy hiệu quả giá trị Phật giáo

Để phát huy hiệu quả giá trị Phật giáo trong chiến lược phát triển văn hóa và con người Việt Nam hiện nay, cần triển khai đồng bộ nhiều giải pháp mang tính hệ thống, gắn với đặc điểm của bối cảnh xã hội đương đại. Dưới đây là một số định hướng và giải pháp cụ thể:

Tăng cường nhận thức lý luận và chính trị về vai trò của Phật giáo. Một trong những yêu cầu quan trọng là phải nhận thức rõ rằng Phật giáo không chỉ là một tôn giáo mà còn là một thành tố văn hóa có ảnh hưởng sâu rộng trong lịch sử và đời sống tinh thần của dân tộc. Cần đưa nội dung về giá trị văn hóa, đạo đức của Phật giáo vào các chương trình nghiên cứu khoa học, giảng dạy tại các cơ sở đào tạo về văn hóa, tôn giáo, triết học... nhằm lan tỏa cách hiểu đầy đủ, khách quan về Phật giáo nhập thế.

Đẩy mạnh công tác truyền thông, giáo dục đạo đức Phật giáo. Giáo lý Phật giáo với các giá trị nhân văn như: từ bi, hỷ xả, vị tha, sống thuận tự nhiên và tôn trọng sự sống... cần được truyền tải sinh động qua các phương tiện truyền thông hiện đại. Cần sản xuất nhiều tác phẩm truyền hình, phim tài liệu, chương trình giáo dục phổ biến triết lý Phật giáo phù hợp với ngôn ngữ của giới trẻ và

môi trường số.

Giáo hội Phật giáo Việt Nam, với vai trò là tổ chức đại diện hợp pháp, cần tăng cường phối hợp với các cơ quan quản lý nhà nước, các tổ chức xã hội để tổ chức các lớp học đạo đức, kỹ năng sống theo tinh thần Phật giáo cho học sinh, sinh viên và thanh niên - những đối tượng đang chịu tác động mạnh từ mặt trái của hội nhập văn hóa.

Phát huy vai trò của Phật giáo trong xây dựng đời sống văn hóa cơ sở. Các cơ sở Phật giáo hiện diện rộng khắp từ vùng đô thị đến nông thôn, miền núi, hải đảo - đây là điều kiện thuận lợi để Phật giáo góp phần tích cực vào việc giữ gìn thuần phong mỹ tục, gắn kết cộng đồng và xây dựng đời sống văn hóa cơ sở. Việc tổ chức các hoạt động lễ hội Phật giáo cần được định hướng theo hướng tiết kiệm, văn minh, loại bỏ mê tín dị đoan, gắn kết tinh thần nhập thế của đạo Phật với các phong trào văn hóa như: xây dựng gia đình văn hóa, thôn xóm văn hóa, đô thị văn minh.

Khuyến khích các hoạt động từ thiện, an sinh xã hội của Phật giáo. Trong giai đoạn 2020 - 2023, Giáo hội Phật giáo Việt Nam đã huy động hơn **7.000 tỷ đồng** cho các hoạt động từ thiện, hỗ trợ đồng bào bị thiên tai, dịch bệnh, xây nhà tình nghĩa, cấp học bổng cho học sinh nghèo... (Giáo hội Phật giáo Việt Nam, 2023). Những đóng góp này cần tiếp tục được ghi nhận, tạo điều kiện để lan tỏa sâu rộng bằng việc đơn giản hóa thủ tục hành chính, minh bạch hóa cơ chế tài chính từ thiện và tạo hành lang pháp lý rõ ràng cho các hoạt động nhân đạo mang tính Phật giáo.

Tăng cường nghiên cứu và đối thoại tôn giáo - văn hóa. Các cơ sở nghiên cứu, viện hàn lâm, trường đại học cần đẩy mạnh các công trình nghiên cứu liên ngành về Phật giáo, không chỉ dừng lại ở khía cạnh tôn giáo học mà còn mở rộng sang nhân học, xã hội học, văn hóa học, giáo dục học... Đối thoại liên văn hóa và liên tôn giáo cũng cần được thúc đẩy để Phật giáo có thể chia sẻ và học hỏi kinh nghiệm trong môi trường toàn cầu hóa, góp phần làm phong phú thêm bản sắc văn hóa Việt Nam trong bối cảnh hội nhập.

Đổi mới quản lý nhà nước về tôn giáo và hỗ trợ tổ chức tôn giáo phát triển bền vững.

Nhà nước cần tiếp tục hoàn thiện thể chế pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo theo hướng tôn trọng, bảo đảm quyền tự do tín ngưỡng của người dân nhưng đồng thời bảo vệ lợi ích quốc gia, dân tộc. Việc tạo điều kiện thuận lợi về pháp lý, đất đai, tài chính cho các tổ chức Phật giáo hoạt động đúng pháp luật sẽ là tiền đề quan trọng để Phật giáo đóng góp hiệu quả hơn trong chiến lược phát triển con

người toàn diện, hướng đến các giá trị “*Chân - Thiện - Mỹ*”.

3. Kết luận

Phật giáo, với lịch sử hơn hai nghìn năm đồng hành cùng dân tộc Việt Nam, không chỉ là một tôn giáo thuần túy mà còn là một bộ phận cấu thành quan trọng của đời sống văn hóa - tinh thần dân tộc. Những giá trị nhân văn sâu sắc của Phật giáo như từ bi, vị tha, trí tuệ và hướng thiện đã thấm thấu vào nếp nghĩ, lối sống, tạo nên một lớp trầm tích văn hóa có vai trò bền bỉ trong việc hình thành phẩm chất con người Việt Nam qua các thời kỳ lịch sử. Trong bối cảnh hiện nay, việc phát huy giá trị Phật giáo cần được đặt trong tổng thể chiến lược phát triển văn hóa và con người Việt Nam, góp phần xây dựng nền tảng đạo đức xã hội, củng cố khối đại đoàn kết toàn dân tộc và hướng tới mục tiêu phát triển bền vững. Tuy nhiên, quá trình này cũng đứng trước không ít thách thức từ xu thế toàn cầu hóa, sự biến đổi nhanh chóng về hệ giá trị xã hội, và nguy cơ thương mại hóa tôn giáo trong thực hành tín ngưỡng, lễ hội.

Trên cơ sở phân tích lý luận và thực tiễn, bài viết đề xuất một số giải pháp nhằm phát huy hiệu quả giá trị Phật giáo, trong đó nhấn mạnh vai trò của Giáo hội Phật giáo Việt Nam trong điều chỉnh hoạt động Phật sự theo hướng hiện đại hóa nhưng vẫn bảo tồn cốt lõi giáo lý, sự tham gia tích cực của nhà nước trong hoạch định chính sách văn hóa - tôn giáo, cũng như sự chủ động của các cơ sở đào tạo Phật giáo trong việc nâng cao chất lượng đội ngũ tăng, ni.

Phát huy giá trị Phật giáo không chỉ là nhiệm vụ của riêng giới Phật giáo, mà là yêu cầu đặt ra cho toàn xã hội trong quá trình hiện thực hóa chiến lược phát triển văn hóa và con người Việt Nam. Sự kết hợp hài hòa giữa truyền thống tôn giáo và định hướng phát triển của nhà nước sẽ là nền tảng để các giá trị Phật giáo tiếp tục lan tỏa tích cực, góp phần vào công cuộc xây dựng con người Việt Nam hiện đại, nhân ái, và giàu bản sắc.

Tác giả: **TS Quách Công Năm**

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội

Chú thích:

1) Trường Đại học Hồng Đức.

Tài liệu tham khảo:

- 1] Ban Tuyên giáo Trung ương. (2022). *Chiến lược phát triển văn hóa đến năm 2030*.
- 2] Đảng Cộng sản Việt Nam. (2021). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*. NXB Chính trị quốc gia Sự thật.
- 3] Giáo hội Phật giáo Việt Nam. (2023). *Báo cáo hoạt động Phật sự toàn quốc*.
- 4] Lê, M. T. (2021). *Phật giáo và văn hóa cộng đồng ở Việt Nam*. NXB Chính trị quốc gia.
- 5] Nguyễn, H. V. (2020). Tư tưởng Phật giáo và sự phát triển con người Việt Nam. *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo*, 18(2), 45-57.
- 6] Nguyễn Hồng Dương. (2010). *Phật giáo với dân tộc Việt Nam*. NXB Tôn giáo.
- 7] Phạm, Q. N. (2018). *Di sản văn hóa Phật giáo Việt Nam*. NXB Văn hóa Thông tin.
- 8] Thích Nhật Từ. (2019). *Phật giáo và sự phát triển bền vững*. NXB Hồng Đức.
- 9] Trần, K. D. (2019). *Phật giáo và giáo dục nhân cách*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- 10] Trần Văn Giàu. (1993). *Tư tưởng nhân văn trong đạo Phật*. NXB Tổng hợp Tp. Hồ Chí Minh.